

EDUARD PETIŠKA

Staré řecké báje a pověsti

Na počátku vyspělé evropské civilizace bylo starověké Řecko a na něj navazující římská říše. V kultuře obou národů měla významné místo bájná vyprávění. Inspirovalo se jimi i mnoho pozdějších umělců. Celá řada spisovatelů se snažila kouzlo starých příběhů vlastním převyprávěním zpřístupnit mládeži. Tak vznikla i legendární kniha Eduarda Petišky Staré řecké báje a pověsti.

Tantalos

V Lýdii, v krajině, která dnes patří Turecku, panoval za starých časů král Tantalos. Nebylo bohatšího krále nad Tantalů. Hora Sipylus mu dávala zlato, jeho pole se táhla na dvanáct dní cesty a klasy na nich byly dvakrát tak těžké než na ostatních polích. Na travnatých stráních hlídaly houfy pastevců obrovská stáda dobytka. I bohové obdařili Tantalů svou přízní. Dovolili mu, aby s nimi zasedl na Olympu za stůl a účastnil se jejich hostin a poslouchal, o čem nesmrtelní bohové hovoří.

Přesto byl Tantalos obyčejný smrtelník. I jemu předla sudička Klotho nit života, sudička Lachesis ji rozvíjela a třetí, Atropos, čekala, až mu ji přestříhne. Ale na smrt Tantalos nemyslíl.

„Chodím na hostiny bohů,“ říkal si, „a ničím se od nich neliším. Nalévají mi do poháru božský nektar, jím s nimi božskou ambrózií a vím, co si povídají. Nikdo z lidí nemůže pochybovat o tom, že jsem také bohem.“ Nejsi vševědoucí – ozvalo se v Tantalovi svědomí. „To nejsem,“ připustil Tantalos, „ale kdo ví, jsou-li vševědoucí bohové. Vyzkouším je a přesvědčím se o tom.“

Tedy právě ukradl nějaký smělý chlapík v Diově chrámu na Krétě drahocenného zlatého psa. Přinesl ho Tantalovi, neboť věděl, že se král bohů nebojí. Král Tantalos skryl ukradený předmět u sebe. Zanedlouho přišel do paláce rozhořčený kněz.

„Králi,“ řekl, „nebývá zvykem vladařů, že se spolčují s rouhavými zloději. Vrať do chrámu, co ti nepatří.“

„Nevím, o čem mluvíš,“ odpověděl král.

„Jen si skrývej kradenou věc,“ blýskl kněz očima, „sebe před hněvem bohů neskryješ.“

„Kdybych byl provedl něco zlého,“ usmíval se Tantalos, „jistě by o tom vševědoucí bohové už věděli a potrestali by mě.“

A král Tantalos odpřisáhl, že zlatou sošku nemá. Kněz odešel s nepořízenou a král byl přesvědčen, že se bohové jenom tak tváří, jako by byli vševědoucí. Ve skutečnosti nevědí o nic víc než smrtelní lidé.

Zatím bohové věděli dobře o každém Tantalově činu, ale čekali, zda zaslepený král přece jen nedá přednost pravdě před lží, poctivosti před zlodějstvím a spravedlnosti před křivdou.

Tantalova zpujnost rostla a rostla. Už mu nestačilo, že sám směl pít nektar a jíst ambrózií. Kradl božský nápoj a pokrm ze stolu bohů a nosil jej z Olympu na zem lidem. Každým skutkem se vysmíval božím a lidským zákonům a nakonec si vymyslíl hrozný a neslýchaný čin.

Zabil svého syna Pelopa a pozval bohy na hostinu k sobě do paláce. Při hostině jim předložil maso vlastního syna. Demeter, bohyně rolnictví, snědla v zamyšlení kousek předloženého pokrmu, ale ostatní bohové zděšeně vyskočili od tabule.

I Tantalos se ulekl, poznal, že bohové jsou vševědoucí, a začal se jim klanět a prosit o slitování. Novým zločinem však dovršil míru zlých skutků. Zeus, vládce bohů, bez váhání srazil nelidského Tantalů do nejhlubšího podsvětí, do tartaru. Za zlé činy spáchané zaživa odsoudil Tantalů k věčnému trápení.

V říši mrtvých stojí Tantalos v čisté svěží vodě a trýzní ho krutá žízeň. Kdykoliv se sehne, aby zavlažil vyprahlé, rozpukané rty, voda mu zmizí pod rukama a nahmatá suchý písek. Na dosah roste na větvích nádherné ovoce, a Tantalos nemůže utišit mučivý hlad. Jakmile vztáhne ruku po hrušce,

fíku nebo granátovém jablku, zvedne náhlý prudký vítr větve a ovoce zmizí do výšky. Nad Tantalovou hlavou visí obrovský balvan a hrozí každou chvílí zřícením. Věčná smrtelná úzkost stíská Tantalovi hrdlo. Trojími mukami trpí král Tantalos v říši stínů.

Pozůstatky Tantalova syna Pelopa vhodili bohové do kotle. Sudička Klotho vyňala z kotle Pelopa ještě krásnějšího, než býval, a vzkřísila ho k životu. Chyběl z něho jen kousek na lopatce, který snědla roztržitá Demeter. Snědený kousek nahradili bohové kouskem slonové kosti. Všichni z toho rodu mívali pak bílou skvrnu na lopatce.

- Jak historikové souhrnně nazývají období starověkého Řecka a Říma?
- Kde vládl Tantalos?
- Čím byl Tantalos obdařen?
- Proč byl Tantalos potrestán? Které vlastnosti byste Tantalovi přisoudili?
- Přemýšlejte o tom, zda byl trest pro Tantalova provinění přiměřený královi provinění.
- Pokuste se vymyslet pro báji jiný název, tak, aby odrážel to nejdůležitější z Tantalova příběhu.
- Znáte úsloví, které vzniklo na základě Tantalova příběhu? Pokud ne, vyhledejte ho.
- Možná přemýšlíte o tom, proč vlastně byl Tantalos vyznamenán tak velkou přízní bohů. Odpověď na tuto otázku najdete například ve slovnících antické mytologie a kultury.
- Najděte v báji místo, kde se hovoří o nektaru a ambrózii. Jak si je představujete?